

د پوهنې وزارت

مدني زده کړې

اووم ټولګی

ه. ش.

۱۳۹۸

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هېواد به تل ځلېږي	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر	وایوالله اکبر وایوالله اکبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مدني زده کړې

اووم ټولگی

۱۳۹۸

ه. ش

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: مدني زده کړې

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د مدني زده کړې د دیپارتمنت د درسي کتابونو مؤلفین

ادیت کوونکي: د پښتو ژبې د ادیت دیپارتمنت غړي

ټولګی: اووم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکي: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکي: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپ خونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې

وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره

قانوني چلند کېږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقراً باسم ربک

د لوی او ښوونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنگه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او والدینو شوراگانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږگوني بنسټیز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنگه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تاسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې گران زده کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د څیرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه سترې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپیڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وګړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

لومړۍ څپرکۍ : زمونږ اړتیاوې

د څپرکي موخې

۳

موږ کومې اړتیاوې لرو؟ (۱)

۵

موږ کومې اړتیاوې لرو؟ (۲)

دویم څپرکۍ : کورنۍ

د څپرکي موخې

۱۱

ولې موږ کورنۍ ته اړتیا لرو؟

۱۳

څنگه کولای شو یوه بريالۍ کورنۍ ولرو؟ (۱)

۱۷

څنگه کولای شو یوه بريالۍ کورنۍ ولرو؟ (۲)

دریم خپرکی: ټولنیزې ډلې

د خپرکي موخې

۲۳

ډله څه شی ده؟

۲۷

د یوه کس او ډلې متقابل اغېز

خلورم خپرکی: په افغانستان کې د ژوند ډولونه

د خپرکي موخې

۳۵

کوچیان څرنگه ژوند کوي؟

۳۹

د کلیو خلک څرنگه ژوند کوي؟

۴۳

په افغانستان کې ښاري ژوند

لومړۍ خپرکي

زموږ اړتياوې

په دې خپرکي کې دا لاندې لوستونه لولئ.

• موږ کومې اړتياوې لرو؟ (۱)

• موږ کومې اړتياوې لرو؟ (۲)

د خپرکي موخې

هيله ده چې زده کوونکي د دې خپرکي تر لوستلو وروسته په لاندې
موخو برلاسي شي:

- د انسانانو غوره مادي اړتياوې درک کړي،
- د مادي اړتياوو د لاس ته راوړلو سرچينې او د هغوی د ساتنې ضرورت
وېشنيزي،
- غوره غير مادي اړتياوې وېشنيزي،
- د خدای (جَلَّالَهُ) او د خلکو تر منځ اړيکې
وېشنيزي.

مور کومې اړتیاوې لرو؟ (۱)

خبرې پرې وکړئ!

زموږ په هېواد کې ډېر غرونه، ځنگلونه، سیندونه او معدنونه شته. په دې هکله خبرې وکړئ چې دا طبیعي سرچینې زموږ لپاره څه گټې لري او کومې اړتیاوې مو پوره کوي.

انسان یو اړ موجود دی. زموږ اړتیاوې مختلف ډولونه لري، د دې اړتیاووله ډلې څخه یوه برخه مادي اړتیاوې دي. خدای جلّ و علاّ موږ ته د دې اړتیاوو د پوره کولو لپاره خاصې سرچینې په واک کې را کړي دي، لکه: غر، سیند، ځنگل، لمر او کان (معدن). موږ دې سرچینو ته چې په طبیعي چاپیریال کې شته، اړتیا لرو ځکه د دې لپاره چې ژوندي پاتې شو؛ اوبو، هوا، رڼا، خوړو، پوښاک او استوگنځي ته اړتیا لرو، نو د دې اړتیاوو د پوره کولو په اړه له نورو سره تړلي یو. هغو توکو ته چې اړتیا لرو کله په زیاته پیمانه په طبیعت کې موندل کېږي. لکه هوا، رڼا او کله بیا په لږه پیمانه موندل کېږي، لکه: خواړه، کالي او استوگنځي چې د هغو د موندلو لپاره باید کار اوهڅه وشي.

غور پرې وکړئ!

څرنگه چې ومو ويل خدای ﷻ موږ ته د خپلو اړتياوو د پوره کولو لپاره ډېرې طبيعي سرچينې را په برخه کړي دي. ستاسې په نظر: دا سرچينې نه ختميدونکې او تل پاتې دي؟ د دې سرچينو د له منځه تللو په پايله کې به له کومو ستونزو سره مخامخ شو؟ ټولنه د دې سرچينو د ساتنې لپاره کوم کارونه بايد سر ته ورسوي؟ د طبيعت د ساتنې لپاره ستاسې دنده څه ده؟

موږ د خپلو مادي اړتياوو د پوره کولو لپاره، طبيعت ته اړتيا لرو. د غره له تېرو څخه په کار اخيستلو خپل ځان ته کور جوړوو، له معدنونو څخه د هر ډول فلزاتو په را ايستلو سره د اړتيا وړ لوبښي او وسايل جوړوو، له وښو او ځناورو څخه د اړتيا وړ پوښاک او خواړه تياروو، خو دا سرچينې هميشنې او تل پاتې نه دي، د بيلگې په ډول: د اوبو کموالی د هغو ستونزو له ډلې څخه دی چې نن ورځ د نړۍ ټول خلک ورسره مخامخ دي. د ځنگلونو له منځه تلل يوه له هغو ستونزو څخه گڼل کېږي چې د سيلابونو د بهير زياتوالی، طبيعت او انسانانو ته د ډول ډول زيانو نو سبب گرځي. موږ ټول دا دنده لرو چې د طبيعت په ساتنه کې هڅه وکړو، ځکه موږ انسانان د خدای ﷻ او د هغه طبيعت په وړاندې چې زموږ په اختيار کې يې را کړي دی، ذمه واري لرو. له همدې کبله موږ بايد هڅه وکړو چې طبيعت د خدای ﷻ د امانت په توگه و ساتو او د اوسنيو اړتياوو د پوره کولو په ترڅ کې بايد د راتلونکو په فکر کې هم واوسو، ځکه هغوی هم دې طبيعت ته اړتيا لري.

دلوست تکرار

- انسان يو اړ موجود دی.
- د انسان د غوره اړتياوو له ډلې څخه يو هم د هغه مادي اړتياوې دي.
- ځينې مادي اړتياوې مو په طبيعت کې په ډېره پيمانه پيدا کېږي، لکه: هوا او رڼا.
- ځينې مادي اړتياوې، لکه: خواړه، کالي او استوگنځي. بايد د کار او فعاليت پواسطه له طبيعت څخه لاس ته راوړو.
- موږ خپلې مادي اړتياوې له طبيعت څخه پوره کوو.
- موږ بايد د طبيعت او د هغه له سرچينو څخه ساتنه وکړو.

پوښتنې

۱. د انسان غوره مادي اړتياوې کومې دي؟
۲. آیا طبيعت زموږ مادي اړتياوې پوره کوي او که غير مادي اړتياوې؟ څرگند يې کړئ.
۳. د طبيعت په وړاندې زموږ دنده څه ده؟

کورنۍ دنده

د کورنۍ له يوه غړي څخه پوښتنه وکړئ چې د ډوډۍ د تيارولو لپاره د کومو چارو سرته رسولو ته اړتيا لرو؟

موږ کومې اړتياوې لرو؟ (۲)

فکر وکړئ او ځواب ورکړئ!

تاسې د يوه تنکي ځوان په توگه چې د ژوندانه د پيل په لومړي پړاو کې يا ستی هر و مړو مو د خپلې راتلونکې په هکله هم فکر کړي دی نو:

- ۱- کومې موخې مو د خپلې راتلونکې لپاره په نظر کې نېولي دي؟ نوم يې واخلي!
- ۲- ستاسې ټولې موخې د مادي اړتيا وو د پوره کولو لپاره دي او که نورې اړتياوې هم لري؟ که يې لري، نوم يې واخلي!

- ۳- تاسې خپلو موخو ته د رسېدو لپاره څه شي ته اړتيا لري؟
- موږ پر مادي اړتياوو سربېره غیر مادي اړتياوې هم لرو. غیر مادي اړتياوې هم مختلف ډولونه لري چې مهم ډولونه يې دا دي:

الف: د پېژندنې پوهه

موږ د يو انسان په توگه د پېژندنې پوهې ته اړتيا لرو. د څه شي پېژندنه؟ هغه مهم شيان چې موږ د هغو پېژندنې ته اړتيا لرو په لاندې ډول دي:

۱- ځان پېژندنه

موږ بايد خپل ځان و پېژنو چې څوک يو؟ کومې پياوړتياوې او کومې نيمگړتياوې لرو؟
موږ بايد خپل قوت او کمزورتيا و پېژنو چې وکولای شو خپلو اخلاقو او کړو وړو ته سمون ورکړو.

۲- د ژوند نړۍ پېژندنه

د نړۍ او د هغې چاپېریال پېژندنې ته چې ژوند پکې کوو، اړتیا لرو. د دې پېژندگلۍ په رڼا کې کولای شو د خپل ژوند شرایط څرنگه چې وغواړو، جوړ او بدلون ورکړو. دا چاپېریال له طبیعي چاپېریال او ټولنیز چاپېریال څخه عبارت دی.

۳- د نړۍ او انسان د پیدا کوونکي الله (جَلَّالَه) پېژندنه

انسان د یوه آگاه او پوه موجود په توګه د خپل ځان او چاپېریال په پېژندنه بسنه نه کوي؛ بلکې هڅه کوي چې خپل پیدا کوونکی (خالق) او پالونکی هم وپېژني.

خبرې پرې وکړئ

لاندې پوښتنې په څیر سره ولولئ او د هغوی په باره کې یو له بل سره خبرې وکړئ.

۱- آیا تر اوسه یوازې پاتې شوي یاستی؟

۲- په دې شیبو کې موڅه احساس درلود؟

۳- څه فکر کوئ چې کومې اړتیاوې تا سوته د دې احساس د پیدا کیدو لامل وګرځیدې؟

ب: د اړیکو درلودل

د انسان د غیر مادي اړتیاوو له ډولونو څخه یو ډول یې هم د اړیکو درلودلو ته اړتیا ده. انسان نشي کولای په یوازې ډول خپل ژوند ته دوام ورکړي. هغه اړیکې چې انسان ورته اړتیا لري کله د خدای (جَلَّالَه) سره دي او کله هم له نورو انسانانو سره.

۱- د خدای (جَلَّالَه) سره اړیکې

موږ د ژوند په هره شېبه کې دې ته اړتیا لرو چې له لوی خدای (جَلَّالَه) سره اړیکه ولرو. له لوی خدای (جَلَّالَه) سره زموږ اړیکه د لمونځ، دعا او عبادت له لارې نیول کېږي. د لوی څښتن تعالی سره راز او نیاز موږ د یوازېتوب، پرېشانی او ناامیدۍ له احساس څخه ژغوري او موږ ته هوسایي را بښي، کله چې له ستونزو سره مخامخ شو او احساس وکړو چې هېڅ یو انسان نه شي کولای له موږ سره مرسته وکړي،

نو موږ ته دا درک پیدا کېږي چې یوازې لوی خدای (جَلَّالَه) دی چې مرسته را سره کوي او ستونزې مو له منځه وړي. هغه څوک چې په خدای (جَلَّالَه) ایمان لري او هر کار د ده په یاد او نوم پیل کوي، باور لري چې خدای (جَلَّالَه) به ټولو شېبو کې د دوی ساتونکی او مرستندوی دی.

۲- له نورو انسانانو سره اړیکې

انسانان ټولنیز موجودات دي او یو له بل سره د اړیکو د درلودلو اړتیا لري. موږ له یوې خوا د مادي اړتیاوو د پوره کولو لپاره د نورو همفکرۍ او مرستې ته اړتیا لرو او له بلې خوا د خپلو عاطفي اړتیاوو د پوره کولو لپاره له نورو سره مینه او محبت کوو. انسانان یو له بله سره ډېرې اړیکې لري او هر څوک په ټولنه کې یو کار سرته رسوي چې په دې توګه یو له بل سره مرسته او همکاري کوي، ترڅو وکولای شي خپلې اړتیاوې پوره کړي.

نو دې نتیجې ته رسیږو چې نشو کولای یوازې او لیرې له ټولو انسانانو څخه ژوند وکړو.

د لوست تکرار

موږ له مادي اړتیاوو څخه پرته نورې اړتیاوې هم لرو.

• د انسان د غیر مادي اړتیاوو یو ډول یې د پېژندګلۍ اړتیا ده: ځان پېژندنه، د طبیعي او ټولنیز

چاپېریال پېژندنه او د خدای ﷻ پېژندنه چې د موجوداتو خالق او پیدا کوونکی دی.

• اړیکو ته اړتیا هم د غیر مادي اړتیاوو یو ډول دی. موږ اړتیا لرو چې د خلکو سره اړیکې و لرو،

ترڅو زموږ مادي او عاطفي اړتیاوې پوره شي. همدارنګه اړتیا لرو چې د خدای ﷻ سره هم اړیکې ولرو چې له هغه څخه په ټولو کارونو کې مرسته وغواړو.

پوښتنې

۱- له غیر مادي اړتیاوو څخه د یو څو نمونه واخلئ.

۲- ولې د نورو سره د اړیکو لپاره اړتیا لرو؟

۳- انسان کولای شي چې په یوازې ډول خپلې ټولې اړتیاوې پوره کړي؟

۴- ولې انسان دې ته اړ دی چې له خدای ﷻ سره اړیکې ولري؟

کورنۍ دنده

خدای ﷻ په قرآن کریم کې فرمایلي دي: (يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ)

د ښوونکي صاحب یا د جومات د ملا امام صاحب په مرسته دا لاندې فعالیت سرته ورسوئ!

۱. د آیت شریف معنا ولیکئ.

۲. دا آیت شریف د مادي او غیر مادي اړتیاوو سره څه تړاو لري؟ پایله یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ

او په ټولګي کې یې ولولئ!

د لومړي څپرکي لنډيز

- انسان يو اړ موجود دی. خدای تعالیٰ طبیعت انسانانو ته د اړتیاوو د پوره کولو لپاره په اختیار کې ورکړی دی.
- زموږ دنده ده چې د طبیعت په ساتنه کې هڅه وکړو.
- د اړتیاوو بله برخه مو غیر مادي اړتیاوې دي، ځان پېژندنه، د نړۍ پېژندنه او د خدای ﷻ پېژندنه، د الله ﷻ او له ټولو انسانانو سره اړیکې د انسان له غوره غیر مادي اړتیاوو څخه ګڼل کېږي.

دويم څپرکی

کورنۍ

په دې څپرکي کې لاندې لوستونه لولئ:

- ولې موږ کورنۍ ته اړتيا لرو؟
- څنگه کولی شو يوه بريالۍ کورنۍ ولرو؟ (۱)
- څنگه کولی شو يوه بريالۍ کورنۍ ولرو؟ (۲)

د خپرکي موخې

له زده کوونکو څخه هيله کېږي چې د دې خپرکي تر لوستلو وروسته په لاندې موخو باندې بر لاسی پیدا کړي.

- په ژوند کې د کورنۍ اهميت درک کړي،
- هغو چارو ته چې کورنۍ يې موږ ته سرته رسوي، پاملرنه وکړي،
- د يوې بريالۍ کورنۍ له ځانگړتياوو سره آشنا شي،
- وکولای شي د کورنۍ په برياوو کې مرسته وکړي.

ولې موږ کورنۍ ته اړتیا لرو؟

خبرې پرې وکړئ!

د لاندنيو پوښتنو په اړه خبرې وکړئ.

- که چېرې کورنۍ نه وای، موږ به څنگه ژوند کاوه؟
- ستاسې په کورنۍ کې کوم کسان ژوند کوي؟

څرنگه چې په مخکینو درسونو کې مو ولوستل، انسان یو اړ موجود دی. د بشر له غوره اړتیاوو څخه یوه دا ده چې هغه نه شي کولای له نورو پرته ژوند وکړي. انسان د زېږد له پیله کورنۍ ته اړتیا لري، ځکه نه شي کولای د کورنۍ له څارنې پرته ژوندی پاتې شي. کله چې لوی هم شي پلار او مور خواړه، کالي، استوګنځی او د هغه امنیت تأمینوي، ترڅو ښوونځي ته لاړ شي او درس ولولي. مشرانې خویندې، وروڼه او د کورنۍ ټول مشران غړي هر یو له ده سره په لوستونو او شخصي چارو کې مرسته کوي.

غور پرې وکړئ!

څرنگه چې وویل شول کورنۍ له خپلو ماشومانو څخه د زېږد له پیله څارنه کوي او د خپلو غړو لپاره خواړه، کالي او استوګنځی تیاروي، ستاسې په آند:

۱. آیا دا څارنه یو ازې د ماشوم توب په دوران پورې اړه لري؟
۲. کورنۍ د خپلو غړو لپاره نور کوم کارونه سرته رسوي؟

کله چې انسان نړۍ ته سترگې پرانېزي، خبرې کول، گرځېدل، ادب او له خلکو سره د ژوند کولو په طريقه نه پوهېږي. ورو ورو چې لويېږي، له خپل مور او پلار او د کورنۍ له نورو ټولو غړو څخه خبرې کول چې د ژوند له لومړنيو گامونو څخه شمېرل کېږي، زده کوي او له نورو سره د چلند آداب زده کوي، په دې معنا چې نوموړی د ټولنې له نظره روزل کېږي. همدارنگه کورنۍ د خپلو ټولو غړو ننگه او ساتنه کوي، خواږه، کالي د زده کړې مصرف او د هغوی ټولې مادي اړتياوې پوره کوي، د هغوی عاطفي اړتياوې په خوښۍ، صميميت او مينې کولو سره پوره کوي او کله چې له کومې ستونزې سره مخامخ شي لارښوونه او مرسته ورسره کوي. په دې مالي او عاطفي مرستو او څارنو کې هم ماشومان او هم مور او پلار شاملېږي. بايد په ياد ولرو چې زموږ همزولي ټول هلکان له خپلې کورنۍ سره ژوند نه کوي، ډېرې پېښې کيدای شي د دا ډول مسئلو د منځته راتلو لامل وگرځي له دې کبله ممکنه ده چې له خپلوانو څخه او يا د ټولنې د نورو غړو له ډلې يو څوک د ده د مور او پلار ځای ونيسي او پالنه يې وکړي، په پايله کې انسان يوازې نه پاتې کېږي او د هغه مادي او عاطفي اړتياوې د نورو کسانو په وسيله پوره کېږي.

د لوست تکرار (۱)

- انسان د زېږد له پيله کورنۍ ته اړتيا لري.

پوښتنې

۱. انسان کورنۍ ته کومې اړتياوې لري؟
۲. کورنۍ ستاسې کومې اړتياوې پوره کوي؟
۳. مشران کورنۍ ته کومې اړتياوې لري؟
۴. کورنۍ کوم شيان ماشوما نوته وربښي.

کورنۍ دنده

تاسې ولوستل چې کورنۍ د بچيانو په وړاندې کومې دندې لري: ستاسې په فکر بچيان د کورنۍ په وړاندې کومې دندې لري؟ په دې باره کې له خپلو همزولو سره خبرې وکړئ او پايله يې په ټولگي کې ولولئ!

(۱) گرانو زده کوونکو: له دې وروسته د ښوونکي په مرسته لوست را لنډ کړئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

څنگه کولای شو یوه بریالی کورنۍ ولرو؟ (۱)

څېړنې پرې وکړئ

څرنگه چې د لوست له سرليک څخه څرگندېږي. دا لوست د یوې بریالۍ کورنۍ په هکله دی. ستاسې په اند یوه بریالی کورنۍ باید کومې ځانگړتیاوې ولري؟ په دې لوست او په راتلونکي لوست کې موږ د کورنۍ ځینې ځانگړتیاوې لولو:

د مسؤلیت (ډمه واری) احساس

د دندې عملي کول د یوه ډمه وار کس ځانگړتیا ده. کله چې یوه دنده یا چاره چاته سپارل کېږي، باید د هغه کار د سرته رسولو لپاره د ډمه واری احساس ولري. دا احساس د دې سبب ګرځي چې هغه کس خپل کار په زړه سوي او علاقمندی سرته ورسوي.

هر وروسته تاسې په وار وار لیدلې دي چې مور او پلار مو حتی د ستومانۍ، ناروغۍ او نورو ستونزو سره سره د خپلو بچیانو د اړتیاوو د پوره کولو لپاره هڅه کوي. تاسې د یوه اولاد په توګه، په داسې شېبو کې د دوی په وړاندې څه احساس کوئ؟

صمیمیت، خلوص او مهرباني د کورنۍ هغه ځانگړتیاوې دي چې د کورنۍ غړي یو د بل په وړاندې د مسؤلیت احساس ته هڅوي.

گډ ژوند (همکاري)

پوهېږو چې په هره کورنۍ کې څو کسان ژوند کوي. ستاسې په کورنۍ کې یو کس ټولې چارې سرته رسوي او که ټول غړي د کارونو په سرته رسولو کې برخه اخلي؟ که چېرته ټولې چارې یو کس سرته ورسوي، له کومو ستونزو سره به مخامخ شي؟ که چېرې د کورنۍ ټول غړي د چارو په سرته رسولو کې له یو بل سره مرسته وکړي، چارې په بېرته سرته رسېږي او په یو کس فشار نه راځي. که چېرته له یو بل سره مرسته ونشي یو شمېر کسان بېکاره پاتې کېږي او یو شمېر کسان باید زیاتې چارې سرته ورسوي. غوره کار دادی چې که چېرته د کور کارونه د کورنۍ د غړو تر منځ ووېشل شي، نو د کورنۍ ټول غړي به خپلې دندې وپېژني او یو له بل سره به مرسته او همکاري وکړي.

مشوره

خبرې پرې وکړئ

د انسان لپاره د برياليتوب يوه لاره دا ده چې په چارو کې له نورو سره مشوره وکړي. آيا کېدای شي له هر چا سره مشوره وشي؟

له کوم چا سره چې مشوره کوئ، بايد د کومو ځانگړتياوو درلودونکی وي؟ مشوره کول د نورو د عقل او تجربې څخه گټه اخيستنې ده. داسې کسان ډېر دي چې کولای شي په ژوند کې موږ ته مشوره راکړي، خو د کورنۍ غړي لومړني کسان دي چې بايد له هغو سره مشوره وشي. د کورنۍ ماشومان که چېرې غواړي چې په لوست، لوبو او نورو داسې مسایلو کې تصميم ونيسي بايد له مور او پلار سره مشوره وکړي او د هغوی له لارښوونو څخه گټه واخلي. همدارنگه کله چې پلار او مور غواړي کوم تصميم ونيسي، بايد د کورنۍ له غړو سره مشوره وکړي او د هغوی نظر واوري.

خبرې پرې وکړئ!

آيا داسې پېښ شوي دي چې د کتاب، کتابچې او يا د جرابو د ورکېدو له امله، ښوونځي يا کوم بل ځای ته ناوخته رسېدلي یئ؟ د دې لپاره چې له داسې ستونزو سره مخامخ نه شو څه بايد وکړو؟ کيدای شي ليدلي مو وي چې ځينې کورونه گډوډ او نا پاکه ښکاري. د دې ډول کورنۍ غړي په خپلو چاروکې نظم او يوه ښکاره کړنلاره نه لري. نظم د دې لامل گرځي چې چارې په خپل وخت او په سمه توگه سرته ورسېږي. کله چې کارونه په سمه توگه سرته ونه رسېږي، د افرادو تر منځ ستونزې منځ ته راځي چې کېدای شي د هغوی قهر او غوسه را وپاروي او د هغوی اړيکو ته زيان ورسوي. له دې کبله په يوه کورنۍ کې ټول غړي بايد منظم وي او د خپلو کارونو لپاره بايد يوه منظمه کړنلاره ولري. د دې کار لپاره لازمه ده چې هر څوک د خپلو چارو لپاره يوه منظمه کړنلاره ترتيب او تنظيم کړي، دا کړنلاره کېدای شي ورځنۍ، اوونيزه او آن مياشتنۍ او له هغه څخه پورته وي.

د لوست تکرار

.....

.....

.....

.....

.....

پوښتنې

۱. که چېرته موږ په کورنۍ کې ذمه واري ونه منو له کومو ستونزو سره به مخامخ شو؟
۲. په کورنۍ کې گډ ژوند او يو له بل سره مرسته څه گټې لري؟ بيان يې کړئ.
۳. مشوره څه شی ده او د کورنۍ د چارو په ښه والي او سمون کې څه رول لري؟

کورنۍ دنده

خپلې کورنۍ ته څير شئ او وگورئ چې د ذمه واري مننه، مرسته، مشوره او نظم تر کومه حده ستاسې په کورنۍ کې شته، د هر يوه لپاره که په لوړه کچه ۱۰۰ نومرې په نظر کې ونيسو، تاسې به څو نومرې خپلې کورنۍ ته ورکړئ؟

څنگه کولی شو یوه بریالی کورنۍ ولرو؟ (۲)

خبرې پرې وکړئ!

په تېر شوي لوست کې مو د بریالی کورنۍ ځینې ځانگړتیاوې وپېژندلې، سربېره پر هغې د یوې بریالی کورنۍ نورې کومې ځانگړتیاوې پېژنئ؟

یو د بل درناوی:

تاسې په کورنۍ کې څنگه چلند کوئ؟ آیا پلار، مور او د کورنۍ نورو غړو ته درناوی کوئ؟ له هغو څخه د کوم ډول چلند هیله لری؟

کله چې د چا درناوی کوو، نو هرو مرو هغوی هم زموږ درناوی کوي. په کورنۍ کې پلار، مور او اولادونه یو له بل ته درناوی او احترام کوي. په هغې کورنۍ کې چې غړي یې یو بل ته درناوی کوي، ټول غړي یې د شخصیت او هوساینې احساس کوي. د داسې کورنۍ غړي مؤدبه او مهربانه وي او په ټولنه کې هم د نورو سره دوستانه چلند لري. د دې ډول کسانو شتون په ټولنه کې د دې ښکارندوی دی، چې هغوی یوه ښه او بریالی کورنۍ لري.

د نورو د نظرياتو زغمل

پوهېږو چې د افرادو سليقې (ذوق او غوښتنه) يو له بل سره توپير لري، که څه هم له يوې کورنۍ څخه وي د بېلگې په توگه: ستاسې د علاقې وړ رنګ له هغه رنګ سره چې ستاسې ورور يا خور يې خوښوي، توپير لري. کيدای شي چې په نورو مسايلو کې هم د افرادو نظريات توپير ولري. په يوه ښه کورنۍ کې هېڅکله د کورنۍ يو غړی پر نورو خپل نظريات نه تحميلوي په خاصه توگه مور او پلار چې په کورنۍ کې تر نورو زيات واک او صلاحيت لري هڅه کوي ترڅو د خپلو اولادونو نظريات واورې او که ناسم وي هغوی ته لارښوونه وکړي. دا کار د دې لامل گرځي چې دا کورنۍ هم په ټولنه کې د نورو نظرياتو ته درناوی وکړي. هر څومره چې د دې ډول انسانانو شمېر په ټولنه کې زيات وي، کولای شو چې يوه سوکاله او باثباته ټولنه ولرو.

خبرې پرې وکړئ!

د لاندې پوښتنو په باره کې يو له بل سره خبرې وکړئ.

۱. د خپلې کورنۍ د غړو د سرښندنې څو نمونې بيان کړئ.

۲. تاسې تر اوسه د خپلې کورنۍ لپاره کومې سرښندنې کړي دي؟

سرښندنه او له ځانه تېرېدنه (فداکاري)

سرښندنه د انسانانو له غوره او ښو صفتونو څخه ده. انسان له هر شي څخه مخکې د خپلې کورنۍ لپاره سرښندنه کوي. د پلرونو او ميندو چارو ته که ځيرشۍ، هغوی تل د خپلو اولادونو لپاره سرښندنه کوي. د بېلگې په توگه: هغه مور چې د شپې تر سهاره له خپل ماشوم څخه څارنه کوي او هغه ته شيدې و رکوي يا هغه پلار چې په ډېر زيار سره د خپلې کورنۍ د ژوند لگښتونه پوره کوي دا د هغه سرښندنه ده. په حقيقت کې کورنۍ ژوند د سرښندنې پر بنسټ ولاړ دی. د کورنۍ غړي هغه چلند او سلوک چې يو له بل سره يې لري هغسې چلند له نورو سره نه لري، سرښندنه په ټولنه کې زيات ارزښت لري. انسان د خپلو هېوادوالو او هموعانو لپاره هم بايد سرښندنه او له ځانه تېرېدنه وکړي. هر انسان په هر ډول چې وي که د نورو لپاره سرښندنه وکړي خلک د هغوی درناوی کوي.

د لوست تکرار

-
-
-
-
-

پوښتنې

۱. په کورنۍ کې یو بل ته درناوی څه ګټه او اهمیت لري؟
که چېرې په کورنۍ کې خپل نظر په نورو وټپو، څه ستونزې به رامنځ ته شي؟
۲. آیا په ټولنه کې باید د نورو نظریات وزغمو؟
۳. ستاسې په آند سر ښندنه څه ته وایي؟ یو مثال یې راوړئ.

کورنۍ دنده

په یوه پاڼه کې روښانه کړئ چې تاسې په کورنۍ کې د لویانو او کوچنیانو څنګه درناوی کوئ؟

د دویم څپر کې لنډیز

- انسان په کورنۍ کې پیدا کېږي او د عمر تر پایه په کورنۍ کې پاتې کېږي.
- انسان تل کورنۍ او دکورنۍ د غړو عاطفي او مالي ملاتړ ته اړتیا لري.
- مور په کورنۍ کې ډېر شیان زده کوو. هغه څوک چې د بېلا بېلو لاملونو له امله خپلې کورنۍ او مور او پلار څخه بې برخې دي، په نورو کورنیو کې ژوند کوي او د هغوی له مرستې او ملاتړ څخه ګټه اخلي.
- هغه کورنۍ په خپلو دندو کې بريالۍ ده چې له لاندېنیو ځانګړتیاوو څخه برخمنه وي:

د خپلو دندو په وړاندې د ذمه واري احساس وکړي.

یو له بل سره مرسته وکړي،

په چارو کې مشوره وکړي،

چارې یې منظمې وي،

یو بل ته درناوی وکړي،

او یو د بل نظریات وزغمي.

دریم خپرکی

ټولنیزې ډلې

- په دې خپرکي کې لاندې درسونه لولئ:
- ډله څه شی ده؟
- د یوه کس او ډلې ترمنځ متقابل اغیز.

د خپرکي موخې

له زده کوونکو څخه هيله کېږي چې د دې خپرکي تر لوستلو وروسته په لاندې موخو برلاسي شي.

- په دې وپوهېږي چې انسان ټولنيز موجود دی،
- په ډلو کې د خپل غړيتوب په ضرورت وپوهېږي،
- د ډلو ډولونه و پېژني،
- په ډلو کې د غړيتوب گټې او زيانونه و پېژني،
- په ډلو کې د فعالو غړو په توگه گډون وکړای شي.

ډله څه ته وايي؟

پرتله يې کړئ او غور پرې وکړئ.

په مخکېني څپرکي کې مو زده کړل چې کورنۍ لومړنۍ ټولنيزه ډله ده چې تاسې د هغې غړي ياست. خو د دې تر څنگ تاسې د نورو ډلو غړيتوب هم لرئ يا دا چې په راتلونکي کې به هغو کې غړيتوب ترلاسه کوئ، د بېلگې په توګه: د دوستانو، ټولګي، ښوونځي، ورزشي، هنري او وظيفوي ډلو کې. دغه ډلې يوه له بلې سره پرتله کړئ او د لاندې پوښتنو په هکله په ټولګي کې يو له بل سره خبرې وکړئ.

۱. د يوې ډلې د غړيتوب شرطونه د بلې ډلې د غړيتوب له شرطونو سره څه ورته والی لري؟

۲. له دې غور او بررسۍ څخه څه پايله لاسته راوړئ؟

څرنگه چې د مخه مو ولوستل، انسان نشي کولای چې يوازې ژوند وکړي. انسانان د تل لپاره يو بل ته اړتيا لري او په دې دليل له يو بل سره تړلي دي او ټولنيزې ډلې منځته راوړي. ډلې په ټولنه کې د ځانګړو موخو او دندو په خاطر منځته راځي چې هر سړی د خپلو اړتياوو د تر سره کولو په خاطر، له هغو څخه په ځينو کې خپل غړيتوب مني، د دې لپاره چې څو تنه وکړای شي چې يوه ډله جوړه کړي، لږ تر لږه دوه شرطونه بايد موجود وي.

۱- ګډې ځانګړنې

د هرې ډلې غړي بايد ګډې ځانګړنې ولري. د بېلگې په توګه د کورنۍ ډلې د غړو لپاره د فاميلي اړيکو درلودل، د ټولګي د ډلې لپاره، ټولګيوالي او په ورزشي ډله کې د يوه ټاکلي ورزش سره مينه او په هغه کې مهارت درلودل، شرط دي.

۲- متقابلې اړیکې

د ډلې بل مهم شرط دا دی چې د هغې د غړو ترمنځ متقابلې اړیکې موجودې وي، د بېلګې په توګه: د کورنۍ په ډله کې مور د خپل پلار، مور، خور او ورور سره اړیکې لري. یو له بل سره مرسته کوي، یو بل ته لارښوونه کوي او د یو بل مختلفې اړتیاوې پوره کوي.

د ټولګې په ډله کې مور له نورو ټولګیوالو سره اړیکې لري، د خپلو درسونو په هکله یو له بل سره خبرې اترې کوي، یو له بل سره مرسته کوي او یو له بل څخه لارښوونه غواړي. په ورزشي ډلو کې د ډلې له نورو غړو سره تمرین او مرسته کوي.

کله چې یو شمېر خلک د ګډو ځانګړنو په درلودلو سره په یوه ځای کې سره راغونډ شي او ګډ فعالیتونه سرته ورسوي او یو له بله سره نسبتاً ټینګې اړیکې ولري، ډله تشکیلېږي

پرتله او ډلبندي يې کړئ!

په مخکنيو فعاليتونو کې چې تر سره مو کړل، خو ډلې مو يو له بله سره پرتله کړې او د هغوی تر منځ ورته والی او نژدېوالی مو بيان کړ؟ اوس کوښښ وکړئ چې دغه ډلې د هغوی تر منځ د توپيرونو پريښت په دوو يا څو ډلو ډلبندي کړئ او وروسته بيا د خپلې ډلبندي لپاره خپل دليل بيان کړئ.

د ډلبندي له ډولونو څخه يو يې هم په لومړنيو او دويمو ډلو باندې د ډلې وېشل دي. په دې ډلبندي کې څو معيارونه بايد په پام کې ونيسو:

۱. په لومړۍ ډله کې د غړو شمېر معمولاً کم وي. په داسې حال کې چې په دويمه ډله کې د غړو شمېر اکثراً زيات وي.

۲. په لومړۍ ډله کې خلک د خپلو غړو په خاطر د ډلې غړي کېږي، په داسې حال کې چې په دويمه ډله کې خلک د ډول ډول اړتياوو د ترسره کولو لپاره د ډلې غړي کېږي.

۳. په لومړۍ ډله کې اړيکې دوستانه او عاطفي وي ليکن په دويمه ډله کې اړيکې رسمي او نسبتاً غير دوستانه وي. يادو شوو ځانگړنو ته په پام کې لرلو سره، هغه ډلې لکه د کورنۍ او دوستانو ډلې له لومړنيو ډلو څخه او وظيفوي او ورزشي ډلې د دويمې ډلې له جملې څخه شمېرل کېږي. د دې دوو ډلو ځانگړنې د راتلونکي مخ په جدول کې راغلي دي.

دويمې ډلې (شغلي ډلې)	لومړنۍ ډلې (د دوستانو ډلې)	ځانگړنه
د غړو شمېرې معمولاً زيات دي.	د غړو شمېرې لږ دي	د غړو شمېر
د اړتياوو د پوره کولو او خدمتونو د تر سره کولو لپاره يې غړيتوب تر لاسه کړی وي	خلک د ډلې د غړو په خاطر د هغې غړي شوي دي	موخه
اړيکې نسبتاً رسمي او غير دوستانه دي.	اړيکې يې وفادارانه ، دوستانه او عاطفي دي.	د اړيکو ډول

د لوست تکرار

- ●
- ●
- ●
- ●
- ●

پوښتنې

۱. ډله څه شی ده؟
۲. موږ ولې ډله جوړوو؟
۳. په یوې ډله کې د غړیتوب لپاره کوم شرطونه لازم دي؟
۴. لومړنۍ او دویمې ډلې توضیح کړئ.
۵. د کومو ځانگړنو پر بنسټ سره کولای شو چې ډلې په لومړنیو او دویمو ډلو باندې ووېشو؟

کورنۍ دنده

یو له هغو ډلو څخه چې تاسې یې غړیتوب لرئ، تر غورلاندې ونیسئ او ویې گورئ چې د لومړنیو ډلو ځانگړنې د هغو په باره کې صدق کوي او که د دویمې ډلې ځانگړنې.

د یو کس او ډلې متقابل اغېز

له تاسو څخه هر یو په زیاتو ډلو کې غړیتوب لري چې د کورنۍ، دوستۍ، علمي، ټولګي، ښوونځي، ورزشي او هنري ډلې له هغې جملې څخه دي. آیا تر اوسه پورې مو له هغو ډلو سره د اړیکو په هکله چې تاسې یې غړیتوب لرئ، فکر کړی دی؟

په یو سړی باندې د ډلې اغېز

فکر وکړئ او ځواب ورکړئ

تاسې په ډول ډول ډلو کې غړیتوب لرئ. د هغو اړیکو په هکله چې له هر یوه سره یې لرئ، فکر وکړئ او جدول د هغوی په باره کې د نورو جملو په لیکلو سره بشپړ کړئ.

د ډلې نوم	پر یو کس باندې د ډلې اغېز
کورنۍ	موږ په کورنۍ کې له یو بل سره ګرمې او دوستانه اړیکې لرو
دوستان	موږ کله کله خپل د وزګارتیا وختونه له دوستانو سره تېروو.
ټولګی	ځینې درسي ستونزې د خپلو ټولګیوالو په مرسته حل کوو.
ورزشي	د تر او تازه والي او روغتیا په خاطر له خپلې خوښې سره سم ورزش کوو.
هنري	د دې هڅه کوو چې د خپلې خوښې په هنري چارو کې پوهه پیدا کړو.
مذهبي	د قرآن کریم د سم تلاوت لپاره د قرآن د زده کړې په غونډو کې ګډون.

د پورتنې فعالیت له تر سره کولو څخه مو دا ترلاسه کړل چې موږ له ډلو څخه د هرې یوې سره مختلفې اړیکې لرو او هغوی پر موږ باندې ډول ډول تاثیرات لري. کله کله موږ ته د چارو د سرته رسولو لارې چارې را ښيي، ځینې وختونه له موږ څخه ملاتړ کوي او کله بیا د دې لامل کېږي چې له ځینو کسانو سره د دوستۍ احساس وکړو او له ځینو نورو سره بیا مخالفت وکړو. کله زموږ لپاره د څښتن تعالی او د ژوند نړۍ د زیاتې پېژندنې لامل کېږي، کله ډېر نوي اطلاعات زموږ په واک کې را کوي؛ کله د هغوی له تجربو څخه ګټه پورته کوو، کله موږ ته د سمې لارې د پیدا کولو په هکله لارښوونه کوي او کله د ټولنې په اداره کولو باندې تاثیر لري. په حقیقت کې موږ له دغو ډلو سره ژوند کوو او زموږ په ژوندانه باندې د دغو ډلو له تاثیراتو څخه انکار کول د منلو وړ نه دي.

ډله او ډله ییز ژوند له ټولو مثبتو تاثیراتو سره سره چې په سړي باندې یې لري، کله، کله امکان لري چې منفي تاثیرات هم په ځان پسې ولري او د سړي ژوندانه ته د جدي ستونزو او زیان اړولو لامل وګرځي. کله کله هغه ډله چې موږ یې غږېتوب لرو، موږ د غیر دیني ارزښتونو خواته وربولي، کله کله د نورو د انتقاد په وړاندې قهرجن غبرګون ښکاره کوي، کله کله له موږ څخه د داسې کار سر ته رسول غواړي چې هغه سم نه وي، کله په ډله کې نیوکه او پوښتنه نه منل کېږي او له موږ څخه دا غوښتنه لري چې بې له کوم فکر کولو د ډلې له دستورونو څخه پیروي وکړو.

متاسفانه په ټولنه کې ځينې ډلې موجودې دي چې غلط او ناوړه کارونه کوي، د بېلگې په توګه: ځينې زلميان او نوي زلميان چې ښه نه دي روزل شوي، د دې په ځای چې په ښو او ګټور کارونو باندې بوخت شي او د خپلې کورنۍ او ټولنې لپاره خدمت وکړي، نشو او د نشه يي توکو استعمال ته مخه کوي. دوی ډلې جوړوي د ډول ډول بد کار يو (انحرافاتو)، خطاګانو او ګناهونو لامل ګرځي. لکه څرنگه چې له پورتنیو مثالونو څخه څرګندېږي، په ډلو کې غړيتوب کيداشي چې پر موږ باندې هم مثبت اغېز ولري او هم منفي، په همدې دليل د تنکيو ځوانانو او ځوانانو لپاره د ډلې ټاکل ډېر مهم دي، ځکه چې په دې ټاکنه کې غولېدل او اشتباه کول کيدای شي چې د هغوی د ژوند د تګ لارې د تغيير او يا هم د تباهي لامل وګرځي. ستاسې په نظر په دې ټاکنه کې له چا سره کولای شو چې مشوره وکړو؟

په ډله باندې د يو کس اغېز

فکر وکړئ او ځواب ورکړئ!

د هغې ډلې په هکله چې تاسې يې غږيتوب لرئ، فکر وکړئ او لاندې جدول د هغو په اړه د نورو جملو په ليکلو سره بشپړ کړئ.

د ډلې نوم	په ډله باندې د يو کس اغېز
کورنۍ	له ستونزو سره د مخامخ کيدو په صورت کې دحل نوې لاره وړاندې کوو.
دوستان	له دوستانو سره د صداقت او رښتينولي څخه کار اخلو.
ښوونځی	د ښوونځي کتابتون ته کتاب هديه کول (سوغات ورکول)
ورزش	د ډله ييزو تمرينونو په غونډو کې په منظم ډول گډون کوو.

د پورتنۍ فعاليت له ترسره کيدو څخه مو زده کړل چې څرنگه يوه ډله په يو کس باندې اغېز اچوي، په همدې ترتيب يو کس هم په خپل وار سره کولی شي چې په يوه ډله باندې اغېز وکړي، د بېلگې په توگه: کله کله يو کس په يوه ډله کې د انسجام او زيات يو والي لامل گرځي، کله کله له هغې څخه داسې ملاتړ کوي چې د ډلې د زيات پايښت سبب کېږي، کله کله د يوې طرحې په وړاندې کېدو سره، د هغې د پر مختگ لامل کېږي، کله کله د ډلې لپاره په ښه توگه موخې ته د رسېدو سبب کېږي. له دې کبله ويلي شو چې د يو کس اغېز په ډله باندې هم لکه پر يو کس باندې د ډلې د اغېز غوندې دی چې له هغې څخه انکار کول د منلو وړ نه وي.

د هغو ټولو مثبتو اغېزو سره سره چې يو کس يې پر ډله باندې کولی شي، کله کله امکان لري چې منفي اغېزې هم ولري. د بېلگې په توگه يو کس کولی شي چې په خپله رايه باندې په ټينگار سره، د ډلې يووالي ته زيان ورسوي، يا د خپلو دندو په ترسره کولو کې په سستۍ کولو سره، د ډلې په کار کې د ځنډ راوستو سبب شي. که چېرې تاسې د هغې ډلې غړي وي چې په هغې کې داسې سړی هم غږيتوب ولري، څه ډول غبرگون ښکاره کوئ؟

د لوست تکرار

- ۱- -----
- ۲- -----
- ۴- -----
- ۵- -----
- ۶- -----

پوښتنې

۱. کله چې د یوې ډلې غړي کېږو، ولې یې باید د غړو نظریې په پام کې ونیسو؟
۲. که چېرې د ډلو د نورو غړو نظریې زموږ سره مخالفې وي، موږ مجبور یو چې هغه ومانو او یا دا چې کومه بله لاره هم شته؟
۳. په هره ډله کې غړیتوب ګټور دی؟ ولې؟
۴. ولې په هغو ډلو کې له غړیتوب څخه ډډه وکړو کوم چې بد، بد کارونه تر سره کوي؟
۵. که چېرې یو ناوړه سړی د ډلې لارښوونه ترلاسه کړي، پدې صورت کې څه باید وکړو؟

کورنۍ دنده

- د خپلو دوستانو ډله په نظر کې ونیسئ او غور وړباندې وکړئ چې:
- ۱- تاسې په هغې کې څرنگه موقف لرئ؟
  - ۲- د ډلې تصمیمونه د ډلې د ټولو غړو د نظریو پر بنسټ نیول کېږي او یا دا چې یو یا دوه کسه زیات له خپل صلاحیت او اختیار څخه کار اخلي؟
  - ۳- آیا تاسو دغه ډله د خپل ځان لپاره ګټوره بولئ؟ ولې؟

د خپرکي لنډيز

- انسان ټولنيز موجود دی. هر سړی د خپلو اړتیاوو د پوره کولو په خاطر، په مختلفو ډلو کې غړیتوب ترلاسه کوي.
- کله چې یو شمېر خلک د گډو ځانگړنو په درلودلو سره په یوه ځای کې سره راغونډ شي، گډ فعالیتونه سرته ورسوي او نسبتاً یو له بله سره ټینګې متقابلې اړیکې ولري، ډله ترې جوړېږي.
- که چېرې د ډلو د غړو شمېر لږ وي او د دوی ترمنځ اړیکې دوستانه وي، دغې ډلې ته لومړنۍ ډله ویل کېږي، خو که چېرې د ډلې د غړو شمېر زیات وي او اړیکې یې رسمي غوندې وي، نو دویمه ډله ورته وايي.

خلورم خپرکی

په افغانستان کې د ژوند ډولونه

- په دې خپرکي کې لاندې لوستونه لولئ:
- کوچیان څه ډول ژوند کوي؟
- د کلیو او سېدونکي څه ډول ژوند کوي؟
- په افغانستان کې ښاري ژوند.

د خپرکي موخې

له زده کوونکو څخه هيله کېږي چې د دې خپرکي په لوستلو سره په لاندې موخو برلاسي شي.

- د کوچيانو او دهغو د ژوند کولو له طريقو سره آشنایي پيدا کړي.
- د کوچيتوب د ژوندانه ستونزې و پېژني.
- د کليو د اوسیدونکو د ژوندانه او ژوند کولو له څرنگوالي سره آشنا شي.
- د کليوالي ژوند ښېگڼې او ستونزې و پېژني.
- له ښاري ژوندانه سره آشنا شي.
- د خپل هېواد د ښارونو ستونزې و پېژني.

کوچیان څرنگه ژوند کوي؟

خبرې پرې وکړئ!

لاندې پوښتنې په څیر سره ولولئ او په هکله یې خبرې وکړئ!

- ۱- تراوسه پورې مو د کوچیانو کېږدی لېدلې ده؟
- ۲- ستاسې په نظر کوچیان ولې له یوه ځای څخه بل ځای ته کډه کوي؟
- ۳- د کوچیانو کسب او کار څه شی دی؟

زموږ یو شمېر خلک د طبیعت په آزاده هوا کې د غرونو او دښتو په لمنو کې ژوند کوي. هغوی په کېږدو کې اوسېږي. کېږدی هغه خېمې ته وايي چې د وزو له وژغونو څخه جوړېږي. کوچیان مالدار دي او ډول ډول کورني څاروي لکه: مېړي، وزې، اوشان، او خره ساتي. هغوی د خپلو څارویو د ساتنې په خاطر په څړځایونو پسې له یوه ځای څخه بل ځای ته ځي. کوچیان د کال په مختلفو فصلونو کې له تودو سیمو څخه سړو سیمو ته او د هغې برعکس له سړو سیمو څخه تودو سیمو ته کډې کوي. د کوچیانو په کورنیو کې، معمولاً زیات شمېر خلک ژوند کوي. د کوچیانو د کورنیو غړي په معمول ډول: مور، پلار، لورې، زامن، نیکه، نیا، نریندې، لمسیان، تورې، ترونه او کاکاگان، وي. د کورنی ټول غړي یو له بل سره په کارونو کې مرسته کوي.

د کپردي د ننه کارونه په ښځو پورې اړه لري. د کپردي د باندې کارونه د نارینه وو په غاړه وي. د کپردي د ننه او د باندې کارونه د کورنۍ د غړو تر منځ وېشل شوي دي او هر څوک خپله دنده سرته رسوي، له معمول سره سم د کوچنيانو ساتنه، د څارويو د شيدو لوېشل، د څارويو د محصولاتو برابرول، اخلي پخلي، د جامو او لوښو مينځل، د کپردي د ننه او شاوخوا جارو کول او پاکول، له ويالو او يا چينو څخه د اوبورا وړل د ښځو دنده ده. خو د دې ترڅنگ ښځې او جينکيانې (نجونې) د لرگيو په را ټولولو، د شيانو په بارولو او د کپرديو په درولو کې هم مرسته کوي، د يادونې وړ ده چې د ښځو، کارونه يې د نارينه و په نسبت درانده او زيات دي د کوچنيانو نارينه دغه لاندې چارې سرته رسوي:

د څارويو څرول، د هغوی پلورل، او پېرودل، له ډاکوانو څخه د خپلو کپرديو ساتنه، د لرگيو راټولول، د وړيو او نورو حيواني محصولاتو خرڅول.

کوچيان خپلې کپردي يو بل ته نږدې او په داسې ځايونو کې چې اوبو ته نژدې وي، دروي. دوي نسبتاً د لږ وخت لپاره په يوه ځای کې اوسېږي او کله چې د دوی کپرديو ته نژدې څرځايونه خلاص شي، له دې ځايه کوچ (کډۍ) کوي او په بل ځای کې کپردي دروي. دوي معمولاً خپلې کپردي د کليوالو له آباديو او کروندو څخه ليرې دروي چې د دوی څاروي د بزگرانو کښتونو ته زيان ونه رسوي.

غور پرې وکړئ!

لاندې پوښتنې ولولئ او خبرې پرې وکړئ.

۱. کوچیان کومې ځانگړې ستونزې لري؟

۲. د هرې ستونزې لپاره کومه د حل لاره پېشنهادوئ؟

د کوچیانو ستونزې

کوچیان د طبیعت په لمن کې ژوند کوي او تل د آزادې هوا او د طبیعت له ښکلو منظرو څخه خوند اخلي. له دې سره سره هغوی په خپل ژوندانه کې له ډېرو زیاتو ستونزو سره مخامخ دي چې ځینې ډېرې مهمې یې دلته لولو:

زده کړه

په دې دلیل چې کوچیان تل د حرکت او ځای بدلولو په حال کې وي، زیاتره یې ښوونځي نه لري او اولادونه یې د سواد له نعمت څخه بې برخې پاتې کېږي

روغتيا او در ملنه

کوچیان د روغتيايي او در ملنې د امکاناتو له کمښت څخه سخت زورېږي. هغوی کوم گرځنده کلینیک چې د دوی سره د لارې مل وي، نه لري. په دې دلیل چې هغوی اکثراً له ښار او کلیو څخه لرې خیمې وهي. په ډېرې سختۍ سره کولی شي چې د ښار او کلیو د روغتيايي کلینیکونو څخه گټه واخلي.

وچکالي او د وښو کمښت

کوچیان د وښو او څړ ځایونو په لټه کې له یوه ځای څخه بل ځای ته کلپې کوي، له دې لارې څخه خپل څاروي روزي او خپل ژوند پرې تېروي. په هغو کالونو کې چې وربښت زیات او واښه پرېمانه وي، د دوی کار او ژوند ښه وي. خو په هغو کالونو کې چې وربښت لږ وي، دوی د خپلو څارویو د مړېدو په خاطر له زیاتو ستونزو سره مخامخ کېږي. په وچکالي کې د دې وېره شته چې د هغوی څاروي له لوږې څخه مړه شي چې په دې صورت کې هغوی ته نه جبرائیدونکي زیانونه رسېږي.

د لوست تکرار

پوښتنې

۱. ولې کوچیان په دښتو کې ژوند کوي؟
۲. د کوچیانو د کورنیو د غړو ترمنځ د کار وېش څرنگه دی؟
۳. کوچیان خپلې کېږدۍ چېرې او څه ډول دروي؟
۴. د کوچیانو د زده کړې ستونزې بیان کړئ.
۵. د کوچیانو روغتيايي ستونزې بیان کړئ.
۶. په وچکاليو کې د کوچیانو ستونزې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د کورنۍ د لویانو په مرسته د کوچیانې ژوند ښېگڼې او ستونزې د کاغذ په یوه مخ کې ولیکئ.

د کلیو خلک څرنگه ژوند کوي؟

پرتله يې کړئ!

په مخکېني لوست کې مو ولوستل چې کوچيان څرنگه ژوند کوي. اوس د کلي انځورته ځير شئ او لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ.

۱. د کلیو د کورونو او د کوچیانو د کېرډیو ترمنځ توپيرونه او ورته والي بيان کړئ.
۲. د کلیو اوسیدونکي په کومو کارونو بوخت دي او له کوچیانو سره څه توپيرونه او ورته والی لري؟

د کلیو کورونه

زموږ د هېواد زیات شمېر خلک په کلیو کې اوسېږي. کلی د ښار څخه کوچني وي او د وگړو شمېر يې هم لږ وي. په زیاتره کلیو کې، کورونه یو بل ته نېرېدې جوړېږي. خو په ځینو هغو کلیو کې چې په درو کې پراته وي، کورونه یو له بل څخه لږ څه لرې وي. د کلیو اوسیدونکي په ساده کورونو کې ژوند کوي چې زیاتره يې له تېرو اوختو څخه جوړېږي. د کلیو په شاوخوا کې، باغونه او کرنېزې ځمکې وي چې د کلیو اوسیدونکي په هغو کې ترکاری، غنم او حبوبات کري او نیالگي پکې کېږي. د کلیو اوسیدونکي د کرنې، باغداری او مالدارۍ له محصولاتو څخه د خپل خوراک، پوښاک او د سون د موادو د اړتیاوو په پوره کولو کې کار اخلي او د ونو له لرگیو څخه د کورونو په جوړولو او تودولو کې کار اخلي.

کورنی

کورنی په کلي کې ډېر اهمیت لري، کورنی سوچه د مینې او مهربانۍ ځای دی چې په هغې کې مور، پلار، لورنې، زامن. نیا، نیکه او احتمالا نور خپلوان یو ځای سره اوسېږي. په معمولي ډول په کلیوالو کورنیو کې د غرو شمېر زیات وي. د کورنیو غړي په تصمیم نیولو کې یو له بله سره مشورې کوي او د کور د ننه او د باندې چارو کې یو له بله سره مرستې کوي.

په کلي کې د خلکو ترمنځ اړیکې

د کلیو خلک یو له بله سره ډېرې تودې او د مهربانۍ اړیکې لري. ټول خلک یو بل سره پېژني او د یو بل د کورنیو د غړو او ژوندانه له وضعیت څخه خبروي. د کلي خلک مېلمه د خدای جل جلاله دوست گڼي او همدا وجه ده چې ډېر مېلمه پال دي او د خپل مېلمه لپاره ډېر په زړه پورې خواږه برابر وي. دوی د یو او بل په غم او ښادۍ کې سره شریک دي. کلیوال د یو او بل په ودونو کې گډون کوي. زوم او ناوی ته سوغاتونه ورکوي. په جشنونو او د اختر په ورځو کې یو د بل لیدو او اختر مبارکۍ ته ورځي او د کورنی د مشر درناوی کوي. دوی په کوچنیانو رحم کوي او خوشحالي یې. په غم او مشکلاتو کې سره شریک دي او تر هغه ځایه پورې چې امکان ولري له هغه چا سره چې مشکلات ولري، مرسته کوي.

غور پړې وکړئ!

۱. خلک په کلیو کې په کومو چارو بوخت دي؟
۲. د کلي ژوند د ښاري او کوچیانې ژوند په نسبت څه ښېگڼې لري؟
۳. د کلي خلک څه ستونزې لري؟

کار او شغل

د کلي خلک زیاتره د کرنې، باغداری او مالدارۍ په چارو کې بوخت وي. هغوی د غنمو، وریشو، جوارو، باقلیو او د هغو په څېر د نورو په کرلو سره خپلې خوراکي اړتیاوې پوره کوي. د نیالگيو په کینولو، باغداری او په بازار کې د هغوی د محصولاتو د خرڅولو پواسطه خپلې نورې مالي نیمگړتیاوې پوره کوي. د ډول ډول څارویو په روزلو سره، د هغوی د شیدو او وړیو څخه گټه ترلاسه کوي. خپل اضافي تولیدات بازار ته وړي او خرڅوي یې. زموږ په کلیو کې خلک د کرنې او مالدارۍ په چارو سر بېره ځینې نور کارونه هم کوي. د کلیو له ډېرو مهمو تولیداتو څخه ځینې یې: له غالی، تېغر، سطرنجی، جوال، برستن، جرابو، دستکشو، جاکټ، خولۍ، کوشو، خپلۍ، ژۍ (منگۍ)، او د لرگیو ډول ډول لوبښو څخه عبارت دي. د کلي هلکان او نجونې له دود او دستور سره سم د خپل مور او پلار کسب تعقیبوي او له کوچنیوالي څخه یې د هغوی تر نظر لاندې زده کوي.

گډکارونه او اشر

په کلي کې ځينې کارونه په ډله ييزه توگه ترسره کېږي، خلک د اوبو د بندونو، پلونو او لارو جوړول، د ويالو او کاريزونو پاکول، د کرنې د حاصلاتو لټول، په ژمي کې د لارو څخه د واورې پاکول او د دې په څېر نور کارونه په ډله ييزه توگه سرته رسوي. دغه ډول کارونه د کلي خلکو لپاره يو ډول تفريح هم شمېرل کېږي.

وزگار وختونه

د کلي خلک د وزگار تيا او بيکارۍ وختونه يود بل ترڅنگ تېروي. کله چې هغوی وخت پيدا کړي يو د بل کره ځي او مجلسونه سره کوي. د زړه خواله سره کوي او يو د بل ستونزې او مشکلات سره بيانوي. د يو بل د خوږو او ترڅو خاطرو څخه خبرېږي. ځوانان او تنکي ځوانان ډېر څه له لويانو څخه زده کوي.

د کلي د خلکو ستونزې

د دې سره سره چې د کلي ژوند ډېر خوندونه او ښېگڼې لري چې په ښاري او کوچني ژوند کې نشته، خو ډېرې ستونزې هم لري چې ځينې يې په لاندې ډول لولو:

روغتيا

زموږ زياتره کلي چې له ښارڅخه لرې پراته دي، د روغتيا او درملنې د امکاناتو له کمښت سره مخامخ دي. ځينې وختونه د يوې ډېرې کمې او ساده ناروغۍ په خاطر له زياتو ستونزو سره مخامخ کېږي. له نيکه مرغه د عامې روغتيا وزارت د هڅو له برکته په دې وروستيو کلونو کې دغه ستونزه لږه کمه شوې ده.

ښوونځي اوزده کړه

د دې سره سره چې د پوهنې وزارت د هېواد په ډېرو لرې کليو کې هم ښوونځي جوړ کړي دي او د زده کړې خدمتونه وړاندې کوي، خو بيا هم د افسوس ځای دی چې زموږ په ځينو کليو کې تر اوسه پورې هم ښوونځي نشته، زيات ښوونځي ښوونکي او زده کوونکي يې پوره کتابونه، نه لري.

د ځمکې، اوبو او د کرنې د وسايلو کموالی

لکه څرنګه چې د مخه وويل شول، کليوال زياتره د کرنې په چارو کې بوخت دي، خو د افسوس خبره دا ده چې زموږ زيات شمېر بزګران يا کمې ځمکې په واک کې لري، او يا پوره اوبه نه لري. که چېرې ځمکه او اوبه هم ولري، د کرنې پر مختللي وسايل يې په واک کې نه وي. له همدې کبله هغوی د هغه زيار او زحمت په نسبت چې وباسي يې، لږ محصول تر ګوتو کوي.

پېښې او طبيعي آفتونه

زموږ بزګران د پېښو او طبيعي آفتونو، لکه: زلزلې، سيلاب، طوفان او باد په وړاندې ډېر کمزوري دي. او د افسوس خبره دا ده چې هېڅ داسې ځای نشته چې هغوی د دې ډول زيانونو په مقابل کې بيمه کړي.

ماينونه

په تېرو کلونو کې زموږ په هېواد کې جنگ جګړې روانې وې. هغه ماينونه چې له هغې زمانې څخه پاتې شوي دي تر اوسه پورې خلک ګواښوي. د ماين پاکي مؤسسو په ډېر زيات زيار او زحمت ايستلو سره زياتې سيمې په ځانګړې ډول ښاري سيمې له ماينونو څخه پاکې کړي دي، خو په ځينو کليوالي سيمو او د لارو په شاوخوا سيمو کې تر اوسه پورې هم ماينونه شته چې د سيمې د اوسيدونکو او لارويو لپاره خطر ناک دي. هغه ځايونه چې په سره رنگ په نښه شوي دي، خطر ناک دي او خلک بايد له هغو ځايونو څخه لرې واوسي.

د لوست تکرار

-
-
-
-

پوښتنې

- ۱- د کليوالو د ګټې لاس ته راوړلو لاره څه ده؟
- ۲- که چېرې له کليوالو څخه يو څوک زيانمن شي، نور خلک له هغه سره څرنګه چلن کوي؟
- ۳- د کلي حاصلات په کوم ځای کې مصرفېږي؟
- ۴- د څو هغو کارونو نومونه واخلئ چې په کلي کې په ډله ييزه توګه ترسره کېږي.
- ۵- د کلي د خلکو ستونزې ووايئ.

کورنۍ دنده

د کليوالو له ستونزو څخه يوه يې په پام کې ونيسئ او د هغې لپاره په يوه مخ کې د حل لاره پيدا کړئ.

په افغانستان کې ښاري ژوند

پرتله يې کړئ

په مخکېني لوست کې مو کليوالي ژوند و لوست. اوس د ښار تصوير ته ځير شئ او پوښتنو ته ځوابونه وويائئ.

۱- د ښار او کلي ترمنځ کوم توپيرونه او ورته والي ويني؟

۲- تاسې په کوم يوه کې ژوند کول غوره گڼئ؟ ولې؟

په تېرو لوستونو کې په افغانستان کې د کوچنياني او کليوالي ژوند له طريقو سره آشنا شوي. د ژوند بله طريقه، د ښاري ژوند طريقه ده. ښار هغه ځای دی چېرې چې زيات شمېر خلک يو د بل ترڅنگ استوگنه کوي او زياتره په اداري، سوداگريزو او صنعتي چارو کې بوخت وي. په ښارونو کې کورونه يو بل ته نېرې دي او د ښاري نقشې پر بنسټ جوړېږي. د ښاري کورونو په جوړولو کې د دغو موادو، لکه: پخو خښتو، اوسپنې، سيمنتو، قير او داسې نورو څخه کار اخيستل کېږي. له دې کبله په ښارونو کې زياتره کورونه په پاخه ډول جوړ شوي دي. زموږ په ښارونو کې ممکن داسې کورونه وي چې د اومو خښتو او د ښاري نقشې څخه پرته جوړ شوي وي چې دغه کورونه د ښار جوړولو له اصولو خلاف جوړ شوي دي.

کورنۍ

د ښاري کورنيو د غړو شمېر له معمول سره سم د کليوالي او کوچنياني کورنيو څخه لږ وي، ځکه په ښاري کورنيو کې زياتره ځوان اولادونه کله چې واده وکړي، له خپل پلار او مور څخه جلا کېږي او ځانته مستقله کورنۍ جوړوي. له بله پلوه، ښاري کورنۍ د کليوالي کورنۍ په نسبت لږ اولادونه لري. په يو شمېر ښاري کورنيو کې له معمول سره سم هم ښځه او هم مېړه د کور بهر کار کوي او د کور په چارو کې يو له بل سره مرسته کوي. پلار او مور هڅه کوي چې خپلو اولادونو ته د ژوند وسايل او د زده کړې مناسب شرايط برابر کړي. د کورنۍ اولادونه هم د خپل مور او پلار درناوی کوي او هڅه کوي چې له هغو وسايلو څخه چې مور او پلار يې ورته برابر کړي دي په ښه توگه گټه واخلي او د هغوی د زيار او زحمت څخه په عمل کې مننه وکړي.

کار او شغل

لکه څرنگه چې متوجه شوي یاست د کوچیانو، کلیوالي او ښاري خلکو کار او شغل تر ډېرې اندازې پورې یوله بله څخه توپیر لري. ښاریان زیاتره په اداري، سوداګریزو او صنعتي چارو بوخت دي، څنگه چې د دولتي او غیر دولتي ادارو مرکزونه، سوداګریز مرکزونه او صنعتي کار ځایونه عموماً په ښار او د هغه په څنډو کې وي او د ښار یو شمېر اوسیدونکي د خپل کار ځای له مرکزونو سره نږدې ژوند کوي. کار په ادارو او کارخانو کې په ټاکلي وخت کې ترسره کېږي او کارگران او کارمندان باید د ټاکلي وخت په پیل کې خپلې دندې ته راشي او په ټاکلي وخت بهرته ولاړ شي. خلک د رخصتي په ورځو کې کار ته نه ځي.

ټولنیزې اړیکې

سره د دې چې په ښار کې هر سړی له ډېرو خلکو سره سرو کار لري، خو له زیاترو سره یې گرمې او دوستانه اړیکې نه لري، بلکې یوازې د یو لږ شمېر هغو کسانو سره چې د کورنۍ غړي او یا نژدې دوستان یې وي، دوستانه او د مهربانۍ اړیکې ټینګوي. خلک په کار ځایونو، استوګنځیو، کوڅو او داسې نورو ځایونو کې یو له بله سره اړیکې ټینګوي، خو دغه ډول اړیکې معمولا د دوی تر منځ د پایدارو اړیکو لامل نه ګرځي. ځکه چې هغوی د لږې مودې لپاره د خپلو ډول، ډول اقتصادي، سیاسي او یا اداري اړتیاوو د لرې کولو په خاطر سره یو ځای شوي دي او کله یې چې اړتیاوې پوره شي، خپلې اړیکې پرې کوي.

خبرې پرې وکړئ

لاندې پوښتنې په څیر سره ولولئ او په هکله یې سره وغږېږئ.

۱- ستاسې په نظر په ښار کې ژوند کول، کومې ستونزې لري؟

۲- تاسې د هغو لپاره د حل کومې لارې پیشنهادوئ؟

زموږ د ښارونو ستونزې

د نړۍ ښارونه داسې امکانات لري چې ښار له کلیو څخه متفاوت او بیلوالی شي. که څه هم ټول ښارونه خپلې ځانګړې ستونزې لري، خو زموږ ښارونه د تېرو څو کلونو د جګړو په خاطر له خپلو خاصو او ځانګړو ستونزو سره مخامخ دي چې د ډېرو مهمو څخه یې ځینې دا دي:

۱- برېښنا

برېښنا په نننۍ نړۍ کې د ښار له ډېرو مهمو اړتیاوو څخه ده، ځکه چې د نوي ژوند زیاتره وسایل د برېښنا په واسطه کار کوي. په خواشینۍ سره چې د برېښنا کموالی او یا نشتوالی اوس زموږ د ښارونو له اساسي ستونزو څخه شمېرل کېږي.

۲- اوبه

ننني ښارونه د اوبو د برابرولو او وېشلو له پرمختلليو سیستمونو څخه برخمن دي. لیکن په خواشینۍ سره چې زموږ ښارونه د اوبو رسولو فعال سیستم نه لري. د افغانستان د ښارونو اکثر خلک له هغو ځاګانو څخه چې ډېر ژورنه دي او په خپلو کورونو کې یې کېنډي، ګټه اخلي په داسې حال کې چې د دغو ځاګانو اوبه غیر صحي دي او د خلکو د روغتیا لپاره ضرر لري.

۳- د خړلو او چټلیو مخنیوی

پوهېږو چې په ښار کې زیات شمېر خلک ژوند کوي. د دې شمېر خلکو د خړلو او ناپاکيو لیرې کول، و سایلو، کارگرانو او ښه مدیریت (ادارې) ته اړتیا لري. پرته له دې به دغه خړلې، ښارونه په یوه بوی ناک او چټل ځای باندې بدل کړي. په خواشینۍ سره چې زموږ ښاروالی له دې امکاناتو او مناسب مدیریت څخه بې برخې دی. او له همدې کبله ښارونه ډېر کثیف او چټل شوي دي

۴- هوا

د ښارونو هوا د زياتو، نقلیه وسایطو او کارخانو له کبله چې د ښار په دننه او یا د هغه په څنډو کې فعالیت کوي، ډېره ککړه وي؛ لیکن زموږ ښارونه له دې کبله چې خاورین دي، اکثره سپکونه او کوڅې یې د خاورو په دورو هم ککړې دي.

۵- د اوسیدونکو زیاتوالی

په ښارونو کې زیات شمېر وگړي ژوند کوي. د خلکو ډېروالی د ښار او سپکونو د گڼې گوښې لامل ګرځي. همدا رنگه کله چې د ښار جمعیت ډېر زیات شي، د کورونو د کموالي او ګرانښت لامل هم ګرځي. په خواشۍ سره چې زموږ یو زیات شمېر ښارونه د جمعیت د زیاتوالي او د کورونو د کمښت سره مخامخ دي.

د لوست تکرار

پوښتنې

- ۱- ښارڅه ډول ځای دی؟
- ۲- ښاري کورنۍ له کلیوالي کورنیو سره کوم توپیرونه لري؟
- ۳- د ښاریانو اقتصادي گټې (عاید) له کومو لارو څخه تر لاسه کېږي؟
- ۴- په ښار کې ټولنیزې اړیکې څرنگه دي؟
- ۵- د افغانستان د ښارونو له ستونزو څخه، درې یې بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د کورنۍ له لویانو سره مشوره وکړئ او له هغې وروسته په یوه مخ کې ولیکئ چې ښاري ژوند څه خوندونه او نیمگړتیاوې لري.

د خلورم خپرکي لنډيز

- کوچيان د غرونو او دښتو په لمنو کې ژوند کوي.
- هغوی زیاتره مالدار دي او په مختلفو فصلونو کې د څړ ځایونو په لټه کې له یوه ځای څخه بل ځای ته کډې کوي.
- کوچيان د زده کړې او روغتیا په برخه کې پوره ستونزې لري. زموږ د هېواد د خلکو زیاته برخه کلیوال جوړوي.
- د کلیوالو اصلي دنده کرښه ده. هغوی مالداري او لاسي کارونه هم کوي. کلیوال یو له بله سره گرمې او دوستانه اړیکې لري او په کارونو کې یو له بله سره مرسته کوي.
- کلیوال هم خپلې خاصې او ځانګړې ستونزې لري چې زده کړه، د ځمکې کموالی، وچکالي او طبیعي پېښې یې ډېرې مهمې ګڼل کېږي.
- زموږ یو شمېر خلک په ښارونو کې او سپري.
- ښاري کورنۍ نسبتاً وړې وي.
- ښاريان زیاتره په اداري او صنعتي چارو کې بوخت وي.
- هغه خلک چې په ښارونو کې اوسېږي اړیکې یې یو تر بله سره ډېرې رسمي وي.
- زموږ ښارونه د ستونزو سره مخ دي چې ډېرې مهمې یې: د بربښنا د کموالي، د اوبو د کموالي، د خړلو ډېرښت، د هواککړتیا او د وګړو د زیاتوالي څخه عبارت دي.